प्रश्न–पत्रस्य् अङ्कविभाजनपत्रम् (ब्लूप्रिंट)
उच्चतरमाध्यमिकछात्राणां कृते

कक्षा – द्वादशी **(XII)** पूर्णाङ्काः – 100
विषय – संस्कृतम् (विशिष्टम्) समयः – घण्टात्रयम्

स. क्र.	इकाई	इकाई–अनुसारेण आवंटिताङ्काः	अङ्कानुसारं प्रश्नानां सङ्ख्या					पूर्णप्रश्नाः
			01 अङ्कः	04 अङ्काः	05 अङ्काः	06 अङ्काः	10 अङ्काः	
01	सन्धिः	03	03	–	–	–	–	03
02	समासः	03	03	–	–	–	–	03
03	अव्ययम्	03	03	–	–	–	–	03
04	धातुरूपाणि	03	03	–	–	–	–	03
05	शब्दरूपाणि	03	03					03
06	प्रत्ययः	03	03	–	–	–	–	03
07	पर्याय / विलोमचयनम् / विशेषण–विशेष्यम्	05	05	–	–	–	–	05
08	सूक्तिः	02	02	–	–	–	–	02
09	युग्ममेलनम्	04	–	01	–	–	–	01
10	एकपदेन प्रश्नोत्तराणि	04	–	01	–	–	–	01
11	एकवाक्येन प्रश्नोत्तराणि	06	–	–	–	01	–	01
12	कारकप्रयोगः	05	–	–	01			01
13	रिक्तस्थानपूर्तिः	04	–	01	–	–	–	01
14	सुभाषितम्	04	–	01	–	–	–	01
15	कथाक्रमसंयोजनम् / अनुच्छेदलेखनम्	04	–	01	–	–	–	01
16	रस–छन्द–अलङ्कारपरिचयः	06	–	–	–	01	–	01
17	संस्कृतसाहित्यपरिचयः / कविपरिचयः	04	–	01	–	–	–	01
18	गद्यम्	08	–	02	–	–	–	02
19	पद्यम्	08	–	02	–	–	–	02
20	अपठितांशः	04		01				01
21	पत्रम्	04	–	01	–	–	–	01
22	निबन्धलेखनम्	10	–	–	–	–	01	01
	पूर्णयोगः	**100**	**25**	**12**	**01**	**02**	**01**	**41**

निर्देशः – प्रश्नपत्रे प्रायः विंशतिः प्रश्नाः भविष्यन्ति। प्रश्नेषु उपप्रश्नाः अपि विधेयाः।
पञ्चविंशतिः अङ्कानाम् वस्तुनिष्ठप्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति।

प्रादर्श–प्रश्नपत्रम्
विषयः – संस्कृतम् (विशिष्टम्)
कक्षा – द्वादशी (XII)

समय : घण्टात्रयम् पूर्णाङ्काः – 100

– **निर्देशः सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।**

– **प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः प्रदत्ताः।**

प्र. 1 उचितं विकल्पं चित्वा लिखत – 1 x 6

(क) 'पश्यतीति' इत्यत्र सन्धिः अस्ति –
अ) गुणसन्धिः ब) दीर्घसन्धिः
स) यण्सन्धिः द) वृद्धिसन्धिः

(ख) 'सज्जनः' इत्यत्र सन्धिः अस्ति –
अ) व्यञ्जनसन्धिः ब) विसर्गसन्धिः
स) दीर्घसन्धिः द) यण्सन्धिः

(ग) 'भवन्त्यपेयाः' इत्यत्र सन्धिः अस्ति –
अ) गुणसन्धिः ब) दीर्घसन्धिः
स) वृद्धिसन्धिः द) यण्सन्धिः

(घ) 'कार्यसाधिका' इत्यत्र समासः अस्ति –
अ) बहुब्रीहिः ब) तत्पुरूषः
स) द्विगुः द) द्वन्द्वः

(ङ) 'सप्तर्षिः पदे समासः अस्ति –
अ) द्विगुः ब) द्वन्द्वः
स) तत्पुरूषः द) बहुब्रीहिः

(च) 'हर्षेण सहितम्' इत्यत्र समासः अस्ति –
अ) हर्षसहितम् ब) सहितहर्षम्
स) सहर्षम् द) सहितं हर्षम्

प्र 2 (क) अधोलिखितेषु अव्ययम् अस्ति – 1 x 3
अ) छात्रः ब) युवकः
स) महेशः द) इति

(ख) 'बालकः मात्रा सह गच्छति' अस्मिन् वाक्ये अव्ययम् अस्ति –
अ) सह ब) गच्छति
स) बालकः द) मात्रा

(ग) 'अधोलिखितेषु' अव्ययम् नास्ति –
अ) अत्र ब) रामः
स) कदा द) तत्र

प्र. 3 (क) **'सेवते' इत्यत्र लकारः अस्ति –** 1 x 6

अ) लोट्लकारः ब) लृट्लकारः

स) लङ्.लकारः द) लट्लकारः

(ख) 'सेविष्यते' इत्यत्र पुरूषः अस्ति –

अ) मध्यमपुरूषः ब) प्रथमपुरूषः

स) उत्तमपुरूषः द) कोऽपि नास्ति

(ग) 'सेवताम्' इत्यत्र लकारः अस्ति –

अ) लोट्लकारः ब) लट्लकारः

स) लङ्.लकारः द) लृट्लकारः

(घ) 'चन्द्रमसम्' इत्यत्र विभक्तिः अस्ति –

अ) चतुर्थी ब) तृतीया

स) प्रथमा द) द्वितीया

(ङ) 'राज्ञे' इत्यत्र विभक्तिः अस्ति –

अ) चतुर्थी ब) द्वितीया

स) तृतीया द) पञ्चमी

(च) 'सुधीः' इत्यस्य मूलशब्दः अस्ति –

अ) सु ब) धी

स) सुधा द) सुधी

प्र. 4 (क) 'आदाय' इत्यत्र प्रत्ययः अस्ति – 1 x 3

अ) दा ब) ल्यप्

स) आद द) आ

(ख) 'हन्तव्यः इत्यत्र प्रत्ययः अस्ति –

अ) हन् ब) तव्यः

स) तव्यत् द) हन्तव्य

(ग) 'अधोलिखितेषु' तुमुन् प्रत्ययः अस्ति –

अ) गत्वा ब) परिशीलयितुम्

स) पठितवान् द) गतः

प्र. 5 (क) एकः उपायः इत्यत्र विशेषणम् अस्ति – 1 x 5

अ) उपायः ब) एकः

(ख) 'उत्तमः सङ्कल्पः इत्यत्र विशेष्यम् अस्ति –

अ) सङ्कल्पः ब) उत्तमः

(ग) ''सुप्तम्' इत्यस्य विलोमशब्दः अस्ति –

अ) शयनम् ब) जागृतम्

स) जागरणम् द) जागरूकता

(घ) ''मृत्युः' इत्यस्य विलोमशब्दः अस्ति –

अ) जन्म ब) मरणम्

स) जन्मम् द) जनम

(ङ) ''राजा' इत्यस्य पर्यायशब्दः अस्ति –

अ) नरः ब) नृपः

स) मानवः द) नायकः

प्र. 6 अनुद्योगेन तैलानि .... नाप्तुमर्हति 1x2

क) अ) तिलेभ्यो ब) यवेभ्यो

ख) स्वभावो यादृशो .... न जहाति कदाचन

अ) कस्य ब) यस्य

प्र.7 युग्ममेलनं कुरूत – 1x4

	अ		आ
क)	पूर्णमदः	–	दर्भैः
ख)	अर्द्धावलीढैः	–	विष्णुः
ग)	मृदुनि	–	पूर्णमिदम्
घ)	सुदर्शनचक्रम्	–	मृगशरीरे

प्र. 8 अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखत – 4

क) सर्वः कुत्र नन्दतु ?

ख) नचिकेता कति रात्रीः तत्र न्यवसत् ?

ग) ''अभिज्ञानशाकुन्तलम्'' कस्य कृतिः ?

घ) शास्त्रं सर्वस्य किं भवति ?

प्र. 9 अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि एकवाक्येन लिखत – 6

क) दाने कीदृश्यः धेनवः आसन् ?

ख) अष्टावक्रं दृष्टवा सर्वे किं कृतवन्तः ?

ग) अनर्थाः केषु बहुलीभवन्ति ?

प्र. 10 अधोलिखितगद्यांशौ पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 2 x 4

क) तादृशीं सभां प्रवेष्टुम् अष्टावक्रः प्रायतत। परम् अष्टावक्राय अवकाशं कः प्रयच्छति? तस्य तत्र कोऽपि प्रशंसको अनुप्रेषको वा नास्ति। कोऽपि सहायः नास्ति। भगवानेव सहायः इति तस्य विश्वासः। भवगति यः विश्वसिति तस्य न कदापि कष्टं वा नष्टं वा भावति। प्रत्युत अभीष्टं सिध्यति।

क) भगवानेव सहायः इति कस्य विश्वासः ?

ख) तादृशीं सभां प्रवेष्टुं कः प्रायतत ?
ग) परम् कस्मै अवकाशं कः प्रयच्छति ?
घ) सिध्यति इत्यत्र कः लकारः ?

ख) पुरा भारतस्य सर्वभागेषु संस्कृतं राष्ट्रभाषा बभूव। इत्ययमेव सर्वभागेषु सर्वेषां विज्ञान–दर्शन–धर्माणां वेदोपनिषद्रामायणमहाभारतनाट्य–शास्त्रमहाकाव्यादीनां तेषां रचयितृणां च प्रभावोऽभवत् । रामकृष्ण–महावीर–गौतम–शङ्कराचार्यादीनां परिभ्रमणोपदेशभूमिः प्रायः भारते सवत्रैवासीत्। देशेऽस्मिन्नधुनापि प्रायः भारते सर्वत्रैव सामाजिकव्यवस्थैकरूपैव वर्तते।

क) देशे अधुना सामाजिकव्यवस्था कथमस्ति ?
ख) पुरा भारतस्य सर्वभागेषु किं राष्ट्रभाषा बभूव ?
ग) विज्ञान–दर्शन–धर्माणां प्रभावः कुत्र अभवत् ?
घ) केषां परिभ्रमणोपदेशभूमिः भारते सवत्रैवासीत् ?

प्र. 11 अधोलिखितपद्यांशौ पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 2 x 4

क) गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति,
ते निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषाः।
आस्वाद्यतोयाः प्रवहन्ति नद्यः
समुद्रमासाद्य भवन्त्यपेयाः।।

क) गुणाः कं प्राप्य दोषाः भवन्ति ?
ख) गुणाः केषु गुणाः भवन्ति ?
ग) नद्यः कीदृश्यः प्रवहन्ति ?
घ) नद्यः कम् आसाद्य अपेयाः भवन्ति ?

ख) कालः पचति भूतानि कालः संहरते प्रजाः।
कालः सुप्तेषु जागर्ति, कालो हि दुरतिक्रमः।।

क) कः संहरते प्रजाः ?
ख) कालः केषु जागर्ति ?
ग) कालः कानि पचति ?
घ) कः हि दुरतिक्रमः ?

प्र. 12 प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकस्य सुभाषितद्वयं लिखत – 4

प्र. 13 प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिं कुरूत – **4**

(पृथिव्याम्, सर्ववेदसं, व, मानवः)

क) समानी .... आकूतिः।
ख) वाजश्रवसः .... ददौ।
ग) मननात् .... भवति।

घ) स्थितः .... इव मानदण्डः।

प्र. 14 क) अधोलिखितेषु एकस्य साहित्यिकं परिचयं लिखत – **2 x 2**

क) महाकाव्यम् ख) रामायणम् ग) महाभारतम्

ख) अधोलिखितेषु एकस्य कवेः सङ्क्षिप्तपरिचयं लिखत –

क) वेदव्यासः ख) कालिदासः ग) भासः

प्र. 15 पञ्च–अशुद्धकारकवाक्यानां शुद्धिः करणीया – **5**

क) दिनेशः महेशं सह गच्छति।

ख) सरस्वतीं नमः ।

ग) वृक्षस्य फलं पतति।

घ) गृहात् पुरतः देवालयः अस्ति।

ङ) राकेशः क्रिकेट्क्रीडायाः निपुणः अस्ति।

प्र. 16 प्रदत्तैः शब्दैः अनुच्छेदलेखनं कुरूत – **4**

(आधारोऽस्ति, पर्यावरणं, आक्सीजनवायुं, कार्बनडाईआक्साइडवायुं, स्वस्थं, वृक्षाः, कुर्वन्ति, वायुं, आक्सीजनवायुं)

स्वस्थं पर्यावरणम् अस्माकं जीवनस्य .... । पर्यावरणस्य चाधाराः पुष्पिताः पल्लविताः .... भवन्ति। वृक्षाः .... स्वस्थं कुर्वन्ति। ते मानवैः परित्यक्तान् वातावरणे च प्रसृतान् अन्यान् प्रदूषितान् वायून उदस्थान् ....। प्रत्येकं प्राणी श्वसनक्रियायां .... गृह्णाति। कार्बनडाईआक्साइड .... बहिः विसृजति। वृक्षाः च .... गृह्णन्ति .... च विसृजन्ति। अनेन पर्यावरणं .... भवति।

प्र. 17 क) श्रृड्गाररसस्य एकम् उदाहरणं लिखत – 2X3

ख) 'वसन्ततिलका' छन्दसः एकम् उदाहरणं लिखत –

ग) 'यमक' अलङ्कारस्य लक्षणम् उदाहरणं च लिखत –

प्र. 18 अधोलिखित–अपठितगद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 4

कुटिलाः जनाः स्वभावेन परेषाम् अहितम् इच्छन्ति। तेषां शक्तिः परेषां पीडनाय, बुद्धिः च परेषां वञ्चनाय भवति। तेषां मनसि अन्यत्, वचसि अन्यत्, कर्मणि च अन्यत् भवति। शान्तिवचनानि तान् सन्मार्गे आनेतुं न प्रभवन्ति। शुनः पुच्छः प्रयत्नेनापि कुटिलतां न त्यजति। दुग्धं पीत्वा अपि सर्पाः विषं न त्यजन्ति। कुटिलाः कुटिलतया एव सन्मार्गम् आश्रयन्ति।

(क) कीदृशाः जनाः कुटिलतया एव सन्मार्गम् आश्रयन्ति।

(ख) कुटिलानां शक्तिः किमर्थं भवति।

(ग) के दुग्धं पीत्वा अपि विषं न त्यजन्ति।

(घ) कीदृशानि वचनानि कुटिलान् सन्मार्गे आनेतुं न प्रभवन्ति।

प्र. 19 भ्रमणार्थं गमनाय मित्रम् आह्वयितुम् मित्राय एकं पत्रं लिखत – 4

अथवा

अध्ययानस्य सूचनाविषये स्वस्य पित्रे एकं पत्रं लिखत –

प्र. 20 अधोलिखितेषु एकस्मिन् विषये शतशब्देषु निबन्धं लिखत – 10

क) भारते नारीणां प्रतिष्ठा

ख) देशभक्तिः

ग) अनुशासनम्

घ) भारतीया संस्कृतिः

प्रादर्श – उत्तरपत्रम्
विषय :– संस्कृतम् (विशिष्टम्)
कक्षा – द्वादशी (XII)

समय :– घण्टात्रयम् पूर्णाङ्काः–100

उत्तरम्–1

(क) ब– दीर्घसन्धिः

(ख) अ – व्यञ्जनसन्धिः

(ग) द– यण्सन्धिः

(घ) ब– तत्पुरूषः

(ङ) अ– द्विगुः

(च) स– सहर्षम्

उत्तरम् 2

(क) द– इति

(ख) अ– सह

(ग) ब–रामः

उत्तरम्–3

(क) द–लट्लकारः

(ख) ब– प्रथमपुरूषः

(ग) अ– लोट्लकारः

(घ) द– द्वितीया

(ङ) अ– चतुर्थी

(च) द– सुधी

उत्तर 4

(क) ब–ल्यप्

(ख) स–तव्यत्

(ग) ब– परिशीलयितुम्

उत्तरम् 5

(क) ब– एकः

(ख) अ–सङ्कल्पः

(ग) ब– जागृतम्

(घ) अ– जन्म

(ङ) ब– नृपः

उत्तरम् 6

(क) अ– तिलेभ्यो

(ख) ब– यस्य

उत्तरम् 7

	अ	आ
(क)	पूर्णमदः	पूर्णमिदम्
(ख)	अर्द्धावलीढैः	दर्भैः
(ग)	मृदुनि	मृगशरीरे
(घ)	सुदर्शनचक्रम्	विष्णुः

उत्तरम् –8

(क) सर्वत्र

(ख) तिस्रः

(ग) कालिदासस्य

(घ) लोचनम्

उत्तरम् 9

(क) पीतोदकाः जग्धतृणाः दुग्धदोहाः निरिन्द्रियाः धेनवः दाने आसन्।

(ख) अष्टावक्रं दृष्ट्वा सर्वे उच्चैः हसितवन्तः

(ग) अनर्थाः छिद्रेषु बहुली भवन्ति।

उत्तरम् 10

(क) (क) भगवानेव सहायः इति अष्टावक्रस्य विश्वासः ।

(ख) तादृशीं सभां प्रवेष्टुम् अष्टावक्रः प्रायतत।

(ग) परम् अष्टावक्राय अवकाशं कः प्रयच्छति ।

(घ) 'सिध्यति' इत्यत्र लट्लकारः।

(ख) (क) देशे अधुना सामाजिकव्यवस्था एकरूपैव वर्तते।

(ख) पुरा भारतस्य सर्वभागेषु संस्कृतं राष्ट्रभाषा आसीत्।

(ग) विज्ञान–दर्शन– धर्माणां प्रभावः सर्वभागेषु अभवत्।

(घ) रामकृष्ण–महावीर–गौतम–शङ्कराचार्यादीनां परिभ्रमणोपदेशभूमिः प्रायः भारते सर्वत्रैवासीत्।

उत्तर 11

(क) (क) गुणाः निर्गुणं प्राप्य दोषाः भवन्ति।

(ख) गुणाः गुणज्ञेषु गुणाः भवन्ति।

(ग) नद्यः आस्वाद्यतोयाः प्रवहन्ति।

(घ) नद्यः समुद्रम् आसाद्य अपेयाः भवन्ति।

(ख) (क) कालः संहरते प्रजाः।

(ख) कालः सुप्तेषु जागर्ति।

(ग) कालः भूतानि पचति।

(घ) कालः हि दुरतिक्रमः।

उत्तरम् 12 – प्रत्येकशुद्धसुभाषितस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्।

उत्तरम् 13 (क) व

(ख) सर्ववेदसं

(ग) मानवः

(घ) पृथिव्याम्

उत्तरम् 14 (क) शुद्धसाहित्यिकपरिचयस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्।

(ख) कवेः शुद्धपरिचयस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्।

उत्तर 15 (क) दिनेशः महेशेन सह गच्छति।

(ख) सरस्वत्यै नमः।

(ग) वृक्षात् फलं पतति।

(घ) गृहस्य पुरतः देवालयः अस्ति।

(ङ.) राकेशः क्रिकेट्क्रीडायां निपुणः अस्ति।

उत्तरम् 16 स्वस्थं पर्यावरणम् अस्माकं जीवनस्य आधारोऽस्ति। पर्यावरणस्य चाधाराः पुष्पिताः पल्लविताः वृक्षाः भवन्ति। वृक्षा पयावरणं स्वस्थं कुर्वन्ति। ते मानवैः परित्यक्तान् वातावरणे च प्रसृतान् अन्यान् प्रदूषितान् वायून् उदस्थान् कुर्वन्ति। प्रत्येकं प्राणी श्वसनक्रियायाम् आक्सीजनवायुं गृह्णाति। कार्बनडाईआक्साइडवायुं बहिः विसृजति। वृक्षाः च कार्बनडाईआक्साइडवायुं गृह्णन्ति आक्सीजनवायुं च विसृजन्ति। अनेन पर्यावरणं स्वस्थं भवति।

उत्तरम् 17 (क) शुद्धोदाहरणस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्।

(ख) छन्दसः शुद्धोदाहरणस्य कृते अङ्कद्वयं निर्धारितम्।

(ग) लक्षणस्य शुद्धोदाहरणस्य कृते च अङ्कद्वयं निर्धारितम्।

उत्तरम् 18 (क) कुटिलाः जनाः कुटिलतया एव सन्मार्गम् आश्रयन्ति।

(ख) कुटिलानां शक्तिः परेषां पीडनाय भवति।

(ग) सर्पाः दुग्धं पीत्वा अपि विषं न त्यजन्ति।

(घ) शान्तिवचनानि कुटिलान् सन्मार्गे आनेतुं न प्रभवन्ति।

उत्तरम् 19 पत्रे सङ्केतं सम्बोधनं दिनाङ्कादिकं च दृष्ट्वा शुद्धपत्रस्य कृते चत्वारः अङ्काः प्रदानीयाः।

उत्तरम् 20 **सम्पूर्णशुद्धनिबन्धस्य कृते दश अङ्काः प्रदानीयाः।**